

**ЗЕЛЕНЦОВА Кира Сергіївна,**

здобувач вищої освіти навчально-наукового  
експертно-криміналістичного інституту  
Національна академія внутрішніх справ,  
м. Київ

**Науковий керівник:**

**ШАПОВАЛ Леся Іванівна,**

кандидат юридичних наук, доцент  
доцент кафедри цивільного права та процесу  
Національна академія внутрішніх справ,  
м. Київ

## **РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СІМ'Ю В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила суттєві зміни у сфері реалізації сімейних прав громадян. Воєнний стан вплинув на можливість створення сім'ї, виконання батьківських обов'язків, забезпечення належного утримання дітей та реалізацію права дитини на виховання в сімейному середовищі. Масова мобілізація населення, вимушене переміщення осіб, окупація окремих територій України та збільшення кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, актуалізували необхідність удосконалення механізмів правового захисту сім'ї.

Однією з ключових проблем стало укладення шлюбу за фізичної неможливості присутності наречених через військову службу чи перебування на окупованих територіях. Для вирішення цього держава запровадила спрощені механізми реєстрації (зокрема, командирами військових частин). Як зазначає С. Азізова, війна зумовила гостру необхідність адаптації сімейного законодавства до надзвичайних умов [4].

Мобілізація також ускладнює утримання сім'ї та виконання батьківських обов'язків. Згідно з роз'ясненням Київського міжрегіонального управління Мін'юсту від 02.03.2026, діти потребують належного правового захисту, зокрема щодо визначення місця проживання та представництва інтересів, у випадку призову одного з батьків [3].

Особливої уваги вимагає захист дітей. Л. В. Грицишина наголошує, що право дитини на сімейне виховання залишається пріоритетним напрямом державної політики навіть під час війни [1]. Оскільки перебування в закладах інституційного догляду негативно впливає на розвиток дітей, держава взяла курс на деінституціалізацію. З цією метою розпорядженням Кабміну №1201-р від 24.10.2024 схвалено Стратегію забезпечення права дитини на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки [5].

Додаткові гарантії захисту дітей в умовах війни визначені Указом Президента України №859/2025 «Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України». Документ спрямований на вдосконалення механізмів евакуації дітей, їхнього соціального захисту, забезпечення права на освіту та створення безпечних умов для проживання дітей, які постраждали від війни [2].

Проблематика інституційного виховання залишається особливо гострою через збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Перебування дитини в закладах інституційного догляду нерідко негативно впливає на її психоемоційний розвиток та соціалізацію. Саме тому держава поступово переходить до політики деінституціалізації та підтримки сімейних форм виховання.

Отже, воєнний стан суттєво вплинув на реалізацію права на сім'ю в Україні. Найбільш проблемними залишаються питання створення сім'ї в умовах мобілізації та окупації територій, забезпечення належного утримання дітей, реалізація права дитини на сімейне виховання та зменшення рівня інституційного догляду. Для ефективного захисту сімейних прав необхідним є подальше вдосконалення сімейного законодавства, розширення соціальних гарантій для сімей військовослужбовців та розвиток державних механізмів підтримки дітей, які постраждали внаслідок війни.

### ***Список використаних джерел***

1. Грицишина Л.В. Здійснення права на сімейні форми виховання в умовах воєнного стану 2024 рік URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/24.pdf>

2. Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України: Указ президента України №859/2025 від 24.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859/2025#Text>

3. Київське міжрегіональне управління Міністерства юстиції України Мобілізація одного з батьків: правові механізми забезпечення захисту прав дитини від 02.03.2026 URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/mobilizatsiya-odnogo-z-batkiv-pravovi-mehanizmi-zabezpechennya-zahistu-prav-ditini>

4. Азізова Сабіна Особливості укладення і розірвання шлюбу під час воєнного стану: досвід України URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/06/24.pdf>

5. Розпорядження кабінету міністрів України № 1201-р Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024-2026 роки з її реалізації від 24.10.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text>